

Trekvlinders in 1967

door

B. J. LEMPKE

(Achtentwintigste jaarverslag)

Januari begon met enkele dagen koud weer, maar was overigens zeer zacht. Aan het eind van de maand waren de knoppen van de gele crocussen al te zien en in de eerste week van februari stonden de planten in volle bloei. Ook deze maand was bijzonder zacht en half februari bloeiden alle crocussen in het Amsterdamse Vondelpark dan ook volop evenals de elzen. Maart had eveneens veel dagen met zacht weer, hoewel de maand overigens een typische Hollandse lentemaand was met veel buien en harde wind. In de nacht van 12 op 13.III viel in het zuidoosten van Limburg zelfs 15 cm sneeuw! April was niet fraai, over het algemeen nogal koud met soms nachtvorst. Mei begon kil, maar het eind van de eerste decade was zeer fraai. De tweede helft van de maand begon weer met buiig en vrij guur weer, doch eindigde veel beter. Juni was vooral in de eerste helft koel met veel bewolking en dagenlang aanhoudende noordenwind. Juli daarentegen was fraai met veel zonneschijn. Ook augustus was niet ongunstig, de eerste en vooral de derde decade zeer zonnig, de tweede nogal regenachtig. September daarentegen was vooral ten noorden van de grote rivieren somber en nogal buiig. Oktober was eveneens vrij somber en nat, maar omstreeks de 20ste kregen we een paar dagen met zeer fraai weer, waarbij in een deel van het land de temperatuur zelfs boven 20° C kwam. Het was de tweede maal in 120 jaar, dat zo laat in het jaar een dergelijke temperatuur gemeten werd (de eerste keer in 1937). November was vrij koud en nat. De balans van de totale herfst luidde dan ook: de natste in 115 jaar! December ging op dezelfde voet voort: veel regen. Tegen het eind van de eerste decade daalde de temperatuur tot beneden het vriespunt en viel op verscheidene plaatsen sneeuw. In de nacht van 10 op 11 vroom het te Gilze-Rijen 14°! Twee dagen later viel de dooi echter in. In de rest van de maand vroom het af en toe enkele graden, maar over het geheel was de temperatuur toch vrij normaal.

Resumerend: een zeer vroeg, maar later niet al te fraai voorjaar, een mooie zomer en een natte herfst. Overigens was de zomer van meteorologisch standpunt bekeken eigenlijk normaal, maar vonden wij hem zo fraai, omdat er een serie ongunstige aan vooraf gegaan was. De Bilt registreerde maar 12 zomerse dagen, terwijl het gemiddelde 19 bedraagt!

Van de dagvlinders vloog *Aglais urticae* heel goed in de eerste helft van september. Ook *Pieris napi* en *P. rapae* waren goed vertegenwoordigd, maar *P. brassicae* was zeer schaars.

Bruikbare gegevens werden door 130 medewerkers ingezonden. Hieruit kon het volgende verslag samengesteld worden.

1. *Iphiclides podalirius* L. Van deze zeer zeldzame immigrant zag LEFFEF 25 augustus een exemplaar in een tuin te Apeldoorn. Het gelukte hem echter niet het dier in handen te krijgen.

2. *Pontia daplidice* L. Ook deze fraaie soort wordt de laatste jaren maar zelden vermeld. Op 21 juli een exemplaar te Castenraij (LEFFEF).

3. *Colias hyale* L. Het eerste exemplaar van de voorjaarsgeneratie werd 19 mei door PEZIE te Albergen gezien. Daarna nog enkele waarnemingen in mei en verschillende in juni, in hoofdzaak in het oosten van Noord-Brabant en in Limburg, maar op 3 juni ook te Rijs in Friesland door LEFFEF. Een gele lucernevlinder, die op 1 juli te Colmont gezien werd, heeft waarschijnlijk ook nog tot de voorjaarsgeneratie behoord.

De eerste vertegenwoordigers van de zomergeneratie werden 19 juli te Brockhuizen gezien. Vanaf deze datum begint een vrijwel ononderbroken serie waarnemingen tot 26 september, toen de twee laatste exemplaren van het seizoen te Echt werden genoteerd. Of al deze dieren tot één enkele generatie behoord hebben, is zeer de vraag. Vermoedelijk verscheen in de tweede helft van september in het zuiden van Limburg een derde generatie.

Vindplaatsen. Lbg.: Vijlen, Gulpen, Eijs, Wijlre, Ubachsberg, Simpelveld, Heerlen, Ransdaal, Welterberg, Colmont, Maastricht, Sint Pieter, Sittard, Echt, Belfeld, Broekhuizen, Castenraij. N.B.: Groeningen, Vortum, Oss. Z.H.: Middelharnis, Stellendam, Staelduin, Rijswijk. N.H.: Weesp. Utr.: Huis ter Heide, Driebergen, Soest. Gdl.: Driel, Voorst, Wilp, Apeldoorn. Ov.: Welsum, Albergen. Fr.: Rijs. Gr.: Veendam.

Aantal waargenomen exemplaren: 197, vooral in het zuiden van het land een vrij goed jaar voor de soort, iets beter dan in 1966.

4. *Colias crocea* Fourcroy. Reeds 30 mei werd een prachtig ♂ te Nieuwkoop gevangen (BLOKLAND). Daarop volgden drie waarnemingen in de eerste week van juni te Burghsluis (BOOT) en Vortum (LEFFEF). Dan duurt het tot 19 juli, voor de vlinder door een van de medewerkers wordt gezien. Maar daarmee startte een serie waarnemingen, die met heel weinig onderbrekingen tot ver in het najaar zou doorgaan. Een eerste top werd op 8 augustus met 77 stuks bereikt. Daarna kwam een scherpe terugval, die natuurlijk correspondeerde met de regenperiode in de tweede decade van de maand. Nauwelijks was deze voorbij, of op 20.VIII werden al weer 100 exemplaren geteld, de meeste in Zuid-Limburg. Op 27 augustus bedroeg het totaal niet minder dan 233, wat de top van het hele seizoen betekende. Geleidelijk aan neemt het aantal nu af, hoewel het totaal op 10.IX toch nog 156 bedroeg, op 27.IX 150, op 10.X zelfs nog 100. Dank zij het zachte herfstweer bleef de vlinder nog laat in het seizoen doorvliegen. Zelfs in november werd hij nog op 10 verschillende data gezien, het laatst op 29.XI te Echt (R. W. FRANKEN). Deze waarnemer merkte op, dat van 22 september tot 23 oktober alle exemplaren verse dieren waren, blijkbaar behorend tot een pas uitgekomen nieuwe generatie. Daarna begonnen zij er steeds meer afgevlogen uit te zien.

Vindplaatsen. Lbg.: overal in het zuiden en midden van de provincie waargenomen. N.B.: 14 vindplaatsen verspreid door de gehele provincie. Zl.: Sint Maartensdijk, Oud-Vossemeer, de gehele westelijke helft van Schouwen. Z.H.: Goeree en Overflakke, Hellevoetsluis, Geervliet, Goudswaard, Barendrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Schelluinen, Arkel, Asperen, Maasdijk, Schiedam, Scheveningen, Papekop. N.H.: Ouderkerk, Diemen, Amsterdam, Kwadijk, Beemster, Velsen, Egmond-Binnen, Castricum, Petten, Wieringermeer, Den Helder, Eierland (Texel), Weesp, Muiderberg, Naarden. Utr.: Utrecht. Gdl.: Wageningen, Renkum, Ede, Otterlo, Voorst, Wijchen, Winterswijk, Ruurlo. Ov.: Schalkhaar, Wel-

sum, Denekamp, Steenwijk. Fr.: Oudemirdumer Klif, Scherpenzeel, Elsloo, Oosterwolde, Haulerwijk, Terschelling. Met uitzondering van Drente en Groningen (waar weinig waarnemers wonen) dus in bijna het gehele land gezien.

Trek. Op 24 september werd te Sittard een vlinder gezien, die zonder onderbreking in zuidelijke richting verder vloog, op 28.IX deden twee exemplaren hetzelfde (PENNERS). Mogelijk was dit een zwakke terugtocht.

Totaal aantal waarnemingen: 3083, waarmee 1967 tweede werd na het legendarische jaar 1947 met nog ruim 1000 meer. Een voortreffelijk seizoen dus voor de oranje lucernevlinder!

5. *Vanessa atalanta* L. Zeer vroege waarnemingen zijn: 7.III een afgevlagen exemplaar te Geldrop (VLUG), 17.III te Amsterdam (A. BOS), 23.III te Geleen (VLUG), 26.III te Velsen (DERKSEN). In april werd de vlinder op zes verschillende data gezien te Maastricht, Goes, Velsen, Cothen, Bennekom en in het Amsterdamse Bos. In mei werd de atalanta op meer dan de helft van het aantal dagen gemeld, natuurlijk in zeer kleine aantallen, hoewel het totaal op 28.V toch al 12 bedroeg. In juni ging er al nauwelijks meer een dag voorbij, dat de vlinder niet op de formulieren voorkwam (op 28.VI een totaal van 21 stuks!). Dank zij de vroege immigratie begonnen de hier geboren exemplaren reeds in de eerste week van juli te verschijnen. In de loop van deze maand stegen de dagtotalen dan ook geleidelijk en reeds op 22.VII kwam de telling voor het eerst boven de 70. Aan het eind van de eerste augustus-decade komt de top van de eerste inheemse generatie (173 stuks). Daarna zakt het aantal weer om na de eerste septemberweek opnieuw te stijgen. De top van de volgende generatie viel op 28.IX met 127 stuks. Nog gedurende de twee eerste decaden van oktober bleef de vlinder in redelijk aantal aanwezig, maar na 21.X werd hij plotseling veel schaarser. De laatste drie exemplaren werden 9 november gezien. Op 28 december trof VAN AARTSEN een atalanta te Valkenisse binnenshuis aan, die dus blijkbaar poogde daar te overwinteren.

Merken. Pater MUNSTERS merkte te Stein 28 stuks. Slechts twee daarvan werden later weer terug gezien, één van 27.VII tot 1.VIII zelfs regelmatig.

Lichtvangst. Op 7 oktober werd een prachtig exemplaar in de val te Stein aangetroffen.

Trek. 16 september vlogen vijf exemplaren aan één stuk door langs de zeezijde van de dijk te Herkingen in oostelijke richting (VROEGINDEWEIJ). Op 28.IX omstreeks 13 uur werden te Oosterhout vier solitair trekkende exemplaren waargenomen, die voortvloegen in een richting tussen zuid en zuidwest (A. J. M. FRANSEN). 8 oktober vloog te Haamstede een atalanta snel in zuidelijke richting (BOOT).

Totaal aantal waarnemingen: 6212, veel minder dan in 1966, het best te karakteriseren als een middelmatig goed jaar.

6. *Vanessa cardui* L. Ook de distelvlinders werden al vroeg in het seizoen opgemerkt. 16 april zag P. J. ROOIJ de eerste op de Jacominaplaat in de Brabantse Biesbosch, gevolgd door een tweede op 24 april te Goes (VLUG). In mei werd de vlinder vanaf de 15de tot het einde van de maand op zes verschillende data gemeld, bijna steeds in de zuidelijke helft van het land en in zeer klein aantal. Ook in juni bleef de import klein. Slechts op 13 verschillende dagen met als hoogste drie stuks kon *cardui* genoteerd worden. In juli werd het aantal iets beter, hoewel ook toen

geen enkele dag het tot 10 stuks kon brengen. Op de 17de vond OORD een bijna volwassen rups bij Deventer. Dit klopt wel aardig met de eerste melding van een vers exemplaar te Middelharnis op 26.VII. In augustus vloog de inheemse generatie werkelijk goed, maar echt gewoon werd de vlinder nergens. Het maximum viel op de 20ste met 30 stuks. In september was de vlinder al weer schaars, hoewel zich toch weer een zwakke tweede generatie ontwikkelde, kenbaar aan de zeer verse dieren. In oktober werd *cardui* slechts op drie dagen gemeld: op 1.X te Oss, op 10.X te Echt en op 15.X de laatste te Haamstede.

Trek. Op 2 augustus zag VLUG zeven stuks, die in een kwartier in noordwestelijke richting voortvlogen. Dezelfde waarnemer zag te Gilze-Rijen op 4.VIII elf stuks, die in 20 minuten in noordelijke richting verdwenen. Op 27 september zag LEFFEF te Apeldoorn negen *cardui*'s, die in 12 minuten in gezelschap van 15 stuks *Pieris rapae* naar het zuidwesten vlogen.

Totaal aantal waarnemingen: 537, een zeer matig jaar dus.

7. *Issoria lathonia* L. In mei werden drie exemplaren in het binnenland gezien: te Almelo (7.V), Maarn (21.V) en Vught (22.V). In juni werd alleen op de 17de een *lathonia* te Meerssen gezien. In de tweede helft van juli en in augustus werd de vlinder wat meer in het oosten van het land opgemerkt, terwijl in september alleen op de 26ste een paar exemplaren te Apeldoorn gezien werden.

Vindplaatsen. Lbg.: Meerssen, Sittard, Tegelen, Blerick, Sevenum. N.B.: Bergeijk, Oss, Vught, Gilze-Rijen. Utr.: Maarn, Amerongen. Gdl.: Wijchen, Nijmegen, Voorst, Apeldoorn. Ov.: Almelo.

Totaal aantal waarnemingen: 43, bijna het dubbele van 1966, maar natuurlijk toch maar een zeer matig aantal.

(In het duingebied is het niet veel beter. Hier werd de vlinder tamelijk ononderbroken waargenomen van 25 april tot half juli, daarna veel minder in augustus en tenslotte nog een vers exemplaar op 3 oktober op Terschelling (WILMINK). Het totaal aantal gemelde exemplaren bedroeg hier ook maar 72).

8. *Lampides boeticus* L. Het was wel een bijzonder grote verrassing, toen de heer A. DIEMEL mij opbelde en vertelde, dat hij 22 augustus een exemplaar van deze Lycaenide te Nijmegen gevangen had. Het tweede exemplaar dus, dat nu uit ons land bekend is.

9. *Acherontia atropos* L. Ook van deze soort weer een vroege melding: 20 mei ving A. G. VAN TOL de eerste op licht te Wassenaar (Bierlap). Ruim een maand later volgde de tweede (25.VI), die op het terrein van een suikerfabriek te Zaandam gevonden was en te Amsterdam in Artis belandde. Eén melding uit juli (24.VII), zes uit augustus en negen uit september. Eind augustus en in september werden een paar rupsen gevonden en in september een zestal poppen te Oud-Gastel.

Vindplaatsen. Lbg.: Roermond, Swalmen. N.B.: Duizel, Rosmalen, Oud-Gastel, Wouw. Zl.: Zierikzee. Z.H.: Sommelsdijk, Ouddorp, Moordrecht, Wassenaar. N.H.: Amsterdam, Zaandam, Oosthuizen, Hoorn, Bussum. Utr.: Soest, Elst. Gdl.: Apeldoorn, Beemte. Fr.: Elahuisen. Leeuwarden, Marrum.

Totaal aantal waargenomen exemplaren: 22 vlinders, 3 rupsen, 6 poppen. Voor deze soort geen slecht resultaat.

10. *Herse convolvuli* L. 30 juni werd het eerste exemplaar te Melissant gevangen. In juli volgden vier stuks op drie vindplaatsen: 2.VII te Almelo, 29.VII twee

te Beekbergen. 30.VII te Apeldoorn. In augustus slechts één te Gilze-Rijen. In september twee te Middelharnis (23.IX) en Apeldoorn (27.IX). In oktober tenslotte de laatste twee op 10.X te Schuddebeurs en 21.X bij de Abdij Sion in Overijssel. Het jaartotaal bedraagt dus slechts tien stuks, vrijwel even slecht als in 1966.

Op 12 augustus vond R. TROELSTRA aan de oever van het meertje de Lijen bij Opeinde (Fr.) zes volwassen rupsen op haagwinde (*Calystegia sepium*), alle binnen een afstand van 10 meter. De winde groeide tussen het riet op een bijna onbegaanbaar drassig terrein. Het is dus heel goed mogelijk, dat er nog meer rupsen aanwezig geweest zijn. Vier werden meegenomen, die al na een paar dagen in de grond kropen en in de eerste week van oktober de vlinders leverden. De waarneming is bijzonder interessant, omdat vrijwel steeds de akkerwinde (*Convolvulus arvensis*) als voedselplant wordt opgegeven.

Op 8, 9 en 10 september werden vijf bijna volwassen rupsen te Everdingen gevonden, die 20 en 21.IX de grond in kropen (J. H. STOLK).

11. *Daphnis nerii* L. Van deze fraaie en uiterst zeldzame immigrant werd 5 oktober een exemplaar op de vliegbasis Leeuwarden aangetroffen, dat gelukkig in het Natuurhistorisch Museum in de Friese hoofdstad belandde.

12. *Macroglossum stellatarum* L. Op 5 juni zag ASSELBERGS de eerste te Bergen op Zoom. Daarna volgen een zestal exemplaren op even zoveel verschillende data in juli. In augustus slechts vier stuks op vier verschillende data. September bracht het tot acht stuks op zeven data en tenslotte werd het laatste exemplaar van het seizoen op 4 oktober te Middelharnis waargenomen.

V i n d p l a a t s e n . Lbg.: Maastricht. Stein, Echt. N.B.: Boxmeer, Bergen op Zoom. Zl.: Haamstede. Z.H.: Middelharnis. Utr.: Zeist, Soest. Gdl.: Kootwijk, Apeldoorn.

T o t a a l a a n t a l w a a r g e n o m e n e x e m p l a r e n : 20, nog minder dus dan in 1966 en weer een zeer mager jaar voor de soort.

13. *Spectrum euphorbiae* L. Van de wolfsmelkpijlstaart meldde alleen LEFFEF 11 half volwassen rupsen, die hij 2 augustus te Voorst vond.

14. *Spectrum livornica* Esper. Op 25 september zag dezelfde waarnemer met een tussenpoos van 45 minuten telkens een exemplaar op bloeiende *Petunia* in zijn tuin. Daar het niet uitgesloten is, dat het beide keren hetzelfde dier was, wordt voor 1967 één exemplaar genoteerd.

15. *Hippotion celerio* L. Een zeer fraai exemplaar van dit uiterst zeldzame dier werd 26 oktober te Purmerend gevonden. Pas verscheidene dagen later werd het in een doosje bij de heer S. DE BOER te Oosthuizen in de brievenbus gedeponereerd, die het wonder boven wonder nog altijd in uitstekende conditie aantrof.

16. *Lithosis quadra* L. Buiten de Veluwe werd de vlinder slechts aangetroffen te Zeist (op 10 en 20.VII, samen drie stuks, VLUG), te Oss (op 12.VII) en te Leende (vijf stuks op 17.VII). Daar de soort op de Veluwe zonder twijfel thuis hoort, komt het me reëler voor alleen de bovengenoemde exemplaren te tellen, samen dus 10 stuks.

Op de Veluwe zelf werd *quadra* te Apeldoorn en Hoenderlo de laatste twee dagen van juli en van 1—25 augustus in niet minder dan 91 exemplaren geteld door LEFFEF. Migratie heeft dus in elk geval weinig te betekenen gehad.

17. *Scotia ipsilon* Hufnagel. Op 28 april zag VLUG het eerste (afgevlogen) exemplaar te Goes. In mei werd de vlinder op 12 data sporadisch waargenomen, meest slechts één exemplaar per dag, een enkele maal twee stuks. In juni werd *ipsilon* iets minder zeldzaam met o.a. 12 op de derde en 10 op de 26ste, steeds nog in afgevlogen exemplaren. In juli werd het dier van vrijwel alle dagen gemeld, hoewel de aantallen vrij bescheiden bleven (het hoogste was 30 op de 10de). Op die datum werd ook het eerste verse exemplaar waargenomen, hoewel afgevlogen vlinders nog tot ver in augustus gemeld werden. Aanvankelijk bleven ook toen nog de aantallen zeer matig, maar tegen het eind van de maand kwam de soort vooral in het zuiden van Limburg in haast ongekende aantallen en in een verrassend snel tempo opzetten. Op 27.VIII telde VAN WISSELINGH 7 stuks op de stroop te Epen. Op 30.VIII was dat al 153, op 1.IX schatte hij het aantal op 700, de volgende dag zelfs op het dubbele en 3 en 4.IX waren nog een 1000 dieren op de gesmeerde bomen present. Op 7 en 8 september was het aantal weer afgezakt tot ongeveer 250 stuks. Daarna eindigde het verblijf te Epen, zodat van het verdere verloop van de aantallen daar ter plaatse niets bekend is. Ook COX meldde, dat *ipsilon* in de herfst zeer talrijk op smeer te Belfeld aanwezig was. In de rest van het land werden nergens zulke aantallen waargenomen en in de noordelijke provincies werd de vlinder zelfs nauwelijks gezien. Overigens was september wel de beste maand voor de soort. In oktober was *ipsilon* overal weer schaars, ook in Limburg. Een uitschieter was 11.X met 35 stuks. November leverde nog vier waarnemingen op, 4.XI één te Vijlen op smeer (CLAASSENS), 6 en 13.XI drie bij de Abdij Sion (FLINT) en 14.XI één in de val te Stein (Pater MUNSTERS).

V o o r k o m e n. De meeste vindplaatsen lagen ten zuiden van de grote rivieren en in de provincies Zuid- en Noord-Holland. Een viertal plaatsen in Utrecht, drie in Gelderland, twee in Overijssel (Abdij Sion en Dalfsen), één in Drente (Schoonlo) en twee in Friesland (Hemelum en Makkinga).

T o t a a l a a n t a l w a a r n e m i n g e n : 10117, waarmee 1967 op één na het beste jaar is, dat we voor de soort kennen.

18. *Peridroma saucia* Hübner. Reeds op 26 mei werd het eerste exemplaar in de val te Hendrik-Ido-Ambacht door BOGAARD gevonden. In juni werd de vlinder op vijf dagen gemeld, bijna steeds in één exemplaar, waarvan vier te Zeist door VLUG. Ook in juli werd *saucia* op niet meer dan vijf dagen gemeld (van Melissant, Goedereede, Overveen en Apeldoorn). Augustus werd beter, vooral in de tweede helft, hoewel het dagtotaal toch geen enkele maal meer dan vijf bedroeg. Als gewoonlijk was september de beste maand (op 18 dagen vermeld) met als „top” zeven stuks op de 23ste. In oktober nog slechts 11 stuks op zes verschillende dagen en tenslotte de laatste drie exemplaren op 4 november op smeer te Vijlen (CLAASSENS) en op 8.XI in de val bij de Abdij Sion (Pater Am. ALMA).

V i n d p l a a t s e n. Lbg.: Vijlen, Nijswiller, Epen, Simpelveld, Stein, Montfort, Vlodrop, Belfeld, Tegelen. N.B.: Bergeijk, Hoogerheide. Z.H.: Melissant, Goedereede, Hendrik-Ido-Ambacht, Arkel, Meijendel. N.H.: Overveen, Naardermeer. Utr.: Zeist, Doorn. Gdl.: Apeldoorn. Ov.: Abdij Sion.

T o t a a l a a n t a l w a a r g e n o m e n e x e m p l a r e n : 123, veel minder dan in 1966, maar voor deze soort toch wel een redelijk goed jaar.

19. *Autographa gamma* L. Twee waarnemingen in april: 16.IV de eerste te Amsterdam (STAMMESHAUS) en 22.IV de tweede te Zeist (VLUG). Pas in de tweede en derde decade van mei komen dan weer nieuwe meldingen, steeds in zeer kleine aantallen, de meeste uit het zuiden van het land en nergens uit het noorden. In juni komt de immigratie echter al spoedig beter op dreef en de dagtotalen worden nu ook wat hoger (bijv. 30 op 3.VI, 51 op 17.VI) en ook in het noorden wordt de vlinder (hoewel nog weinig) nu af en toe gezien.

Vooraf na de eerste juli-decade beginnen de aantallen duidelijk te stijgen en plaatselijk worden nu en dan vrij sterke concentraties waargenomen (21.VII 116 te Stellendam, de volgende dag 183 te Melissant). Op 2 augustus ontmoette LEFFEF een nog veel sterkere concentratie te Voorst, die hij op een duizendtal individuen schatte, zeer waarschijnlijk een aanwijzing voor een deel van een immigratie. Met de andere waarnemingen mee kwam het totaal die dag op 1363, het hoogste dat in 1967 werd geteld. De rest van augustus kan dan ook niet anders dan zeer matig genoemd worden. Slechts een enkele dag (20 en 21.VIII) kwam boven de 400. Aan het eind van de maand en in de eerste decade van september was de vlinder zelfs beslist schaars. Daarna trad weer een verbetering in (hoogste aantal 528 op 13.IX). Na de eerste decade van oktober kwam het dagtotaal echter geen enkele maal meer boven de 100. In de tweede helft van de maand zakte het aantal zeer sterk. Toch werd de gamma-uil nog op 11 verschillende dagen in november gezien. De slotdatum werd 29.XI, toen VRANKEN te Echt nog 16 stuks telde.

Totaal aantal waarnemingen: 19575, wat voor deze vlinder niet anders dan een matig seizoen genoemd kan worden.

20. *Macdunnoughia confusa* Stephens. Slechts twee waarnemingen: op 24 augustus een exemplaar te Vlodrop (COX), op 16 september een tweede te Hendrik-Ido-Ambacht (BOGAARD). Beide vlinders waren volkomen gaaf. Na de korte bloeiperiode aan het begin van de vijftiger jaren is *confusa* weer een rareiteit bij ons geworden.

21. *Catocala fraxini* L. Op 12 augustus zat een exemplaar van deze zeldzaamheid tegen de muur van het huis van de heer J. CHR. WEDTS DE SWART te Middelburg. De waarneming was al vermeld in de Prov. Zeeuwse Courant van 14.IX.-1967. Nadere inlichtingen sloten elke twijfel aan de juistheid van de determinatie uit. De eerste waarneming sinds 1962!

22. *Rhodometra sacraria* L. Op 26 september trof Pater MUNSTERS een mooi gaaf exemplaar aan in de val te Stein. Natuurlijk een heel verschil met de 33 van 1966, maar dit was dan ook iets heel bijzonders voor ons land.

23. *Orthonama obstipata* Fabricius. Reeds op 28 mei werd de eerste in de val te Stein aangetroffen (Pater MUNSTERS). De tweede volgde op dezelfde plaats op 4 juni. Op niet minder dan 11 verschillende dagen werd de vlinder van 12 tot 30 juli gemeld, vijf daarvan weer te Stein, maar ook in Zeeland, Zuid- en Noord-Holland. Daaraan sluit een rij van waarnemingen in augustus, toen *obstipata* op 15 van de 31 dagen op de formulieren voorkwam. Ook september bleef goed (op 11 verschillende dagen). Tenslotte nog drie dagen in oktober (10, 12 en 16.X). De dagtotalen waren steeds klein (het hoogste drie op 29.VII).

Vindplaatsen. l.bg.: Stein, Swalmen, Belfeld, Tegelen. Zl.: Valkenisse,

Zoutelande. Z.H.: Melissant, Goedereede, Hendrik-Ido-Ambacht, N.H.: Bentveld, Overveen, Egmond-Binnen, Halfweg, Muiderberg, Naardermeer. Gdl.: Nederhemert, Apeldoorn. Ov.: Abdij Sion.

Totaal aantal waarnemingen: 52, wat voor deze vlinder een zeer goed aantal betekent.

24. *Diasemiopsis ramburialis* Duponchel. Op 22 juli ving HUISMAN een exemplaar van deze fraaie Pyralide te Melissant. Het is het tweede, dat uit ons land bekend is. (Het eerste werd in 1961 gevangen).

25. *Palpita unionalis* Hübner. Op 12 oktober trof Pater A. ALMA een exemplaar van dit opvallende dier aan in de val bij de Abdij Sion. De vlinder is nu reeds in acht opeenvolgende jaren bij ons waargenomen.

26. *Nomophila noctuella* Denis & Schiffermüller. Twee exemplaren in mei: 29.V te Melissant (HUISMAN), 30.V in het Naardermeer (WOLSCHRIJN). Geen enkele waarneming in juni! Pas op 13.VII werd *noctuella* weer te Goedereede gevangen en vanaf die datum tot begin augustus volgt dan een goed aaneensluitende rij data met zelfs 17 stuks op 27.VII, doordat PEERDEMAN op die dag 16 stuks in de Brabantse Biesbosch telde. Slechts op vijf dagen in augustus gezien. September werd weer beter met waarnemingen op 10 verschillende dagen, doch steeds in zeer kleine aantallen. Twee meldingen van oktober (2 en 12.X), één in november (op 11.XI in de val bij de Abdij Sion) en tenslotte een levend exemplaar binnenshuis te Valkenisse op 28 december (VAN AARTSEN). Mogelijk wijst dit op een poging tot overwintering, hoewe' het zeer de vraag is, of de vlinder in staat is in diapauze te gaan, wat toch een vereiste zou zijn om in ons klimaat veilig de winter door te komen.

Vindplaatsen. N.B.: Valkenswaard, Eindhoven, Brabantse Biesbosch. Zl.: Valkenisse. Z.H.: Melissant, Goedereede, Hendrik-Ido-Ambacht, Rotterdam, Arkel. N.H.: Naardermeer. Ov.: Abdij Sion, Dalfsen.

Totaal aantal waargenomen exemplaren: 89. Blijkens de in 1958 aangevangen waarnemingen voor deze soort is hij wel elk jaar bij ons aan te treffen, maar de aantallen wisselen zeer sterk.

27. *Udea ferrugalis* Hübner. De vlinder is alleen in klein aantal in de nazomer en herfst gezien. De vroegste waarneming dateert van 14 augustus (Goedereede, VROEGINDEWEIJ). In dezelfde maand volgden vijf exemplaren op vier dagen te Melissant (HUISMAN). In september werd *ferrugalis* op de 12de te Hendrik-Ido-Ambacht en Muiderberg gevangen en de 16de in het Naardermeer. In oktober volgden samen nog drie stuks op de 8ste en 12de in de val bij de Abdij Sion, waarmee het seizoen voor deze soort ten einde was.

Totaal aantal waargenomen exemplaren: 12 tegen meer dan 6000 in 1966!

28. *Plutella megapterella* L. (*maculipennis* Curtis). De twee eerste exemplaren zaten 11 mei in de val te Goedereede. Daarna volgden nog meldingen op zeven verschillende dagen in deze maand, steeds in het zuiden en in de regel in zeer kleine aantallen (maar op Goeree 20 op de 18de en 26 op de 19de). In juni waargenomen op 13 verschillende dagen tot in Dalfsen toe. In juli en augustus was het vlindertje vrijwel alle dagen aan te treffen en werd op enkele plaatsen soms heel

plotseling in groot aantal gezien om daarna weer sterk terug te lopen, wat wel duidelijk op migratie wijst. Op 12.VII vond HUISMAN in de val te Melissant 35 stuks, maar de volgende dag niet minder dan 857 en daarna nooit meer boven de 100. Te Hendrik-Ido-Ambacht zaten op 12 augustus honderden op een ligusterhaag, de volgende dag nog maar enkele en daarna werd het dier niet meer gezien tot op 27.VIII weer twee stuks in de val zaten (BOGAARD).

In september werd *megapterella* maar op vier dagen in het zuidwesten gezien, terwijl in oktober alleen één op de 10de te Eindhoven werd gemeld (VAN DER WOLF).

Vindplaatsen. N.B.: Eindhoven, Westelbeers, Brabantse Biesbosch. Zl.: Ritthem, Z.H.: Melissant, Sommelsdijk, Goedereede, Hendrik-Ido-Ambacht, Arkel. Ov.: Dalfsen.

Totaal aantal waarnemingen: 2494.

Waarnemingen van enkele niet trekkende soorten, die echter wel elk jaar geregistreerd worden, zijn de volgende:

Mythimna l. album L. De vlinder werd zonder duidelijke onderbreking van 25 juni tot en met 22 oktober waargenomen, voor het allergrootste deel in het zuiden van het land, maar ook op een paar plaatsen meer in het centrum. De eerste generatie heeft in elk geval nog tot begin augustus gevlogen, want 4.VIII zag VLUG nog een afgevlogen dier te Gilze-Rijen. De aantallen van deze generatie waren klein (maximum vier op 5.VII!). De tweede echter was in het zuiden veel gewoner (maximum 30 op 26.IX). Vooral in midden-Limburg was *l. album* soms zeer gewoon. In deze periode vallen ook vangsten te Arkel en Wageningen. In oktober zakte het aantal natuurlijk af (toch nog 14 op de 7de), tot op 22.X de laatste te Simpelveld werd gevangen (LANGOHR).

Vindplaatsen. Lbg.: Simpelveld, Epen, Bocholtz, Gulpen, Sittard, Stein, Montfort, Swalmen, Belfeld, Tegelen. N.B.: Bergeijk, Gilze-Rijen. Z.H.: Arkel. Gdl.: Wageningen.

Totaal aantal waargenomen exemplaren: 455, het hoogste aantal, dat ooit voor deze soort genoteerd is!

Xylena exsoleta L. Op 26 september een vers exemplaar te Belfeld (Cox), 28.X één te Hoog-Soeren en 29.X de derde te Uchelen (LEFFEF).

Hoplodrina ambigua Denis & Schiffermüller. Uitsluitend in de zuidelijke helft van het land gezien. De eerste exemplaren op 29 en 30 mei te Stein. Eveneens slechts twee stuks in juni, de derde te Goedereede en de 7de te Stein. Daarna wordt de vlinder pas weer op 1 juli gemeld (weer één te Goedereede) gevolgd door zeven andere data verspreid over de hele maand. In augustus slechts op zes dagen en in de eerste helft van september op vijf. Tenslotte nog één exemplaar op 8 oktober te Stein.

Vindplaatsen. Lbg.: Stein, Griendsveen, Tegelen, Broekhuizen. N.B.: Brabantse Biesbosch. Zl.: Haamstede. Z.H.: Melissant, Goedereede.

Totaal aantal waargenomen exemplaren: 52, bijna het dubbele van 1966, maar niet te vergelijken met de bloeiperiode van 1960—1962.

Tortrix viridana L. Ook in 1967 werd de eikebladroller weer op diverse plaatsen ver buiten zijn normale biotoop waargenomen en wel te Melissant, Sliedrecht,

Rotterdam en Arkel, in de periode van 24.VI-13.VII. Meestal waren de aantallen niet groot, maar er zijn een paar opvallende uitzonderingen. Op 24.VI telde HUISMAN in zijn val te Melissant (waar ver in de omtrek elk spoor van eik ontbreekt) 48 stuks, meest verse wijfjes. Daarna werden vrij geregeld kleine aantallen waargenomen. Te Arkel werden op 7 juli 50 stuks aangetroffen (ZWAKHALS). In totaal werden van de vier genoemde plaatsen 139 stuks gemeld. De twee data blijken samen te vallen met sterke schommelingen in gebieden, waar de vlinder meer te verwachten is. FLINT noteerde de aantallen in de val bij de Abdij Sion in Overijssel. Op 24.VI bedroeg dat 340, op 26.VI 460, op 7.VII 660. Deze drie data springen heel duidelijk boven alle andere daar ter plaatse uit.

Conclusie. Een jaar met opvallende zeldzaamheden, overigens voor verschillende soorten ongunstig, maar voor andere juist heel goed. Kortom, een interessant seizoen.

Summary

The report on migrating Lepidoptera in the Netherlands in 1967 mentions the following particulars:

1. *Iphiclides podalirius* L. One specimen in August.
2. *Pontia daplidice* L. One in July.
3. *Colias hyale* L. Several specimens of the first generation, a rather good summer and autumn generation, principally in the south of the country. Total number 197, rather good.
4. *Colias crocea* Fourcroy. One in May and three in the first week of June. A very good summer and autumn generation. Dispersed over a great part of the country, but especially good in the south. Total number 3083, the best season but one!
5. *Vanessa atalanta* L. Four already in March, on six days in April. A rather limited immigration in May and June. Summer and autumn generations not in great numbers, but observed as late as November 9. Total number 6212, which must be characterized as mediocre.
6. *Vanessa cardui* L. Two in April, a few in the second half of May. Only limited immigration in June and July. Summer generation (developed in the Netherlands) not strong and autumn generation decidedly weak. Total number 537, very mediocre.
7. *Issoria lathonia* L. A few in May, one in June, a little better during the summer months. Total number only 43.
8. *Lampides boeticus* L. One on August 22, the second specimen ever observed in the Netherlands.
9. *Acherontia atropos* L. One already in May, but as usual most in August and September. Total number 22, a good result for this species.
10. *Herse convolvuli* L. A bad season: only 10 specimens!
11. *Daphnis nerii* L. One specimen of this rarity in Friesland in October.
12. *Macroglossum stellatarum* L. Not more than 20, a very disappointing number.

13. *Spectrum euphorbiae* L. 11 caterpillars in one locality in the province of Gelderland.

14. *Spectrum livornica* Esper. One specimen on September 25.

15. *Hippotion celerio* L. A very fine specimen in the last week of October.

16. *Lithosis quadra* L. Only a few specimens outside the normal biotope.

17. *Scotia ipsilon* Hufnagel. One in April, rare in May, better in June and July. In August at first mediocre, but at the end of the month and in the beginning of September a sudden outburst in the Netherlands province of Limburg, where great numbers appeared on the treacle. Observed till the end of the first half of November. Total number 10117, a very good season.

18. *Peridroma saucia* Hübner. One in May, a few in June and July, better in August, most in September, but observed till well in November. Total number 123, rather good.

19. *Autographa gamma* L. Two in April, weak in May. The whole summer and autumn practically nowhere in striking numbers, so that the total number was only 19575.

20. *Macdunnoughia confusa* Stephens. Two specimens. one in August and one in September.

21. *Catocala fraxini* L. One specimen of this rarity on August 12. The first observation since 1964.

22. *Rhodometra sacraria* L. One specimen in September.

23. *Orthonama obstipata* Fabricius. A good season for this species, especially in August and September. Total number 52.

24. *Diasemiopsis ramburialis* Duponchel. One in July, the second specimen for the Netherlands.

25. *Palpita unionalis* Hübner. One in the province of Overijssel on October 12.

26. *Nomophila noctuella* Denis & Schiffermüller. Two in May. None in June! A few in the second half of July and in August. In September on 10 different days. Two in October, one in November and a living one on December 28 inside a house. Total number only 89.

27. *Udea ferrugalis* Hübner. Only in late summer and autumn and in very small numbers: 12 specimens in all!

28. *Plutella megapterella* L. (*maculipennis* Curtis). Rather regularly during the whole summer and autumn with a few sudden and very short outbursts, possible indications of migrations. Total number: 2494.

Observations on a few non-migrating species:

Mythimna l. album L. Very good in the south of the country. The total of 455 is the highest ever observed.

Xylena exsoleta L. Only three specimens.

Hoplodrina ambigua Denis & Schiffermüller. Only 52 specimens observed and only in the southern part of the country.

Tortrix viridana L. Several observations of specimens far from their natural biotopes.

On the whole a very interesting season with several great rarities for the Netherlands fauna.

Amsterdam 10, Oude IJselstraat 12 III.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100